

Ե Ր Ի Ջ Ո Ր Դ Ը

«Յուսմանք»-ի առաջին թիւին մէջ երբ հրատարակեցի որդերու ժրայ ընդհանուր տեսութիւն մը չէի կործեր կամ յուսար որ այս տեսակ յօդուած մը կրնայ հետաքրքրել հայ ընթերցողը: Եւ արդէն մոռցած էի յօդուածս ու խոստումս նոր տեղեկութիւններ տալու մասին, երբ ժապաւեճակիւր հիւանդները իրենց շարունակական նամակներով ու խնդրանքներով յիշեցուցին պարտականութիւնս: Խոստումս՝ ուրեմն՝ պէտք է կատարեմ:

Կենդանաբանական

Երեզորդը (շէրիտ, ténia) շատ տեսակներ ունի, բայց երկու գլխաւորները կը գտնուին մարդոց աղիքներուն մէջ. զինեալ կամ ատամնաւոր երիզորդը և անգէն կամ անատամ երիզորդը:

Անգլիոյ ու Գերմանիոյ մէջ գլխաւորաբար առաջին տեսակը կը գտնուի, իսկ Ֆրանսայի մէջ 100-ին 99-ը երկրորդ տեսակը: Հայու աղիքներուն մէջ տեսնուածները որո՞նք են: Դժբախտաբար հայը, իր դաղթական կեանքին մէջ ամբողջ աշխարհ պտտած է ու հաւաքած ամէն տեսակները: Եկեղեցիին բուժարանը տեսած հիւանդներէս կրնանք եզրակացնել թէ հայոց մէջ 100-ին 80-ը անգէն երեզորդը և մնացեալները զինեալ տեսակը ունին:

Երբ մեր հիւանդներուն կ'ըսենք թէ կուզենք տեսնել որդին տեսակը, կը դարձանան. «Որդը որդ է, բաւա օր մը հիւանդ մը, ի՞նչ տեսնել կ'ուզես»:

Երեզորդի հաւկիթները եթէ ուղղակի մտնեն մարդոց աղիքներուն մէջ, չեն դարձանար: Անոնք նախապէս պէտք է անցնին միջնորդ կենդանիի մը մարմնին մէջէն: Զինեալ երիզորդիմ հաւկիթները անցնելու համար որդի վիճակին պէտք է նախ մտնեն խոզիմ մարմնոյն մէջ: Ամէն մարդ գիտէ թէ խոզերը ամէն աղտաւտ սնունդ կ'ուտեն: Այդ աղտոտութեանց մէջ եթէ գտնուին երեզորդի հաւկիթներ անոնք կը մտնեն խոզին ստամոքսին մէջ ու յետոյ կ'անցնին մարմնոյն միւս մասերուն մէջ, ուր կը փոխուին թրթուրի: Վա՛յ այն մարդուն որ խոզի գէշ եփուած կամ հում միսը կուտէ: Այդ թրթուրները, որոնց cysticerque կ'ըսեն կը մտնեն մարդոց ստամոքսին մէջ, կը կդրանցնեն իրենց պատեանը, կ'անցնին քարակ աղիքին մէջ ուր կը փակչին ծալքերէն մէկուն:

Ամիս մը յետոյ փաբ օդակներ իրարու կը յաջորդեն, կը միծնան ու կ'երկարին: Երեք ամիս յետոյ երիզորդը իր հասուն հասակին հասած է և 2 կամ 3 մեթր երկայնութիւն ունի: Ես տեսած եմ 5-6-8 մեթր երկայնութիւն ունեցող երիզորդներ: Ժապաւէնի

նման տափակ է, ասոր համար է որ կ'ըսեն շերիտ: Կազմուած է 700-էն մինչև 1000 ու աւելի՝ պղտիկ օղակներէ, որոնց իւրաքանչիւրը առանձին էակ մըն է՝ ծննդաբերական դործարաններով: Վերջին օղակները 10-12 միլիմետր երկայնութիւն ու 5-6 միլիմետր լայնութիւն ունին:

Օղակներուն առաջինները շատ նուրբ են ու ժապաւէնին դուրսը կը կազմեն թելի մը նման: Գլուխը՝ գնդասեղի դուռի մը չափ, սուր առամներ ունի որոնք կը մխուին զեմքի մը նման աղիքներուն մաշկին մէջ: Այս պատճառաւ է որ գինեալ երիզորդ (ténia armé), կ'ըսեն:

Վերջին օղակները, անոնք որ հասունցած են և կը պարունակեն հասուն հաւկիթներ, կը փրթին ու կզկզանքին հետ միայն դուրս կ'ելլան: Ու երբ այդ հաւկիթները մտնեն նորէն խոզին ստամոքսին մէջ, որդին բոլորումը կը վերսկսի:

Անգէմ երիզորդը (ténia inerme) ունի նմանապէս իր կեանքին չըջանը, բայց անոր միջնորդը եզմ է: Անոր հաւկիթները եզի ստամոքսին մէջ կը ձգեն իրենց պահարանը, կը մտնեն մկանունքներուն մէջ ու թրթուրի կը փոխուին: Եզի հում կամ քիչ եփուած միսը ուրեմն կրնայ պարունակել անգէն երիզորդի թրթուրներ որոնք մարդոց աղիքներուն մէջ կը դտնան իրենց վերջնական ձևը ու կ'ըլլան երիզորդներ:

Այս երկու տարբեր երիզորդները իրարու շատ կը նմանին արտաքին տեսքով բայց ունին տարբերութիւններ իրենց օղակներուն մէջ: Անգէնը աւելի երկայն է, 12 նոյնիսկ 14 մետր երկայնութիւն ունի: Օղակներուն թիւը կրնայ մինչև 2000-ի հասնիլ:

Երբ այս որդերը կը հասնին իրենց վերջնական չափահասութեան, մաս առ մաս կը բաժնուին վերջին օղակները, ու աղիքներէն դուրս կուզան: Զիմեալ երիզորդին օղակները կզկզամքին հետ միայն դուրս կ'ելլան, իսկ անգէմ երիզորդին հաւկիթները քէ կզկզամքին հետ և քէ իմեմաբերաբար, մասնաւոր շարժումներով, դուրս կուգան ու կը քափին վարտիքին մէջ:

Այս պարագան պէտք է ուշադրութեան առնել: Որդը իր չափահաս վիճակին մէջ միայն կարելի է աղիքներէն վանել, ու այս հասուն վիճակը կը հասկնանք միայն օղակներուն անկումէն:

Ահաւորիկ որդերը իրենց գլխաւոր երկու զանազանութեամբ:

Տեսնենք. հիմա թէ անոնք ինչ աւերումներ կ'ընեն մարդուն մէջ: Տեսնենք թէ որդերը ունի՞ն այն ահաբեկիչ հանդամանքը որմէ կը ստական մեր հայրենակիցները:

ԲԺ. Գ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)